

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 13.

V LJUBLJANI, 1. APRILA 1984.

KNJIGA 15

POMLADANSKO PREBUJENJE (Foto)

ALI JE GOBINEAU RODIL HITLERJA?

Les Allemands ne sont pas d'essence germanique. Gobineau, Essai, VI, 3. (Zis, 18. II. 34. str. 155.)

Lj. Zvonu 1925 izveš nekaj misli o Gobineauju (Maurice Lange - R. Martel: Le comte Arthur de Gobineau), tem velikem pisatelju in umetniku, čigar ideje so dolgo živele v pregnanstvu. Ko pa so se vrnile na Francosko, so bile že dobile svoj pečat, svojo potvorbo od nemške kritike, ki se jih je bila polastila ter jih seveda tolmačila po svoje.

Proti sredini XIX. stol. je Gobineau zamislil drzno in veličastno filozofijo zgodovine, pri kateri deluje rasa kot bistveno gibalno razvitja in razbitja človeških prosvet. Na vrhunec prosvetnih vrednot pa je posadil vzorne kreposti, katere pripisuje legendarnim Arijcem, potlej pa njihovim najčistejšim dedičem. Zategadelj so Nemci (ki se štejejo za Arijce) občutili detinsko veselje, češ, da je prej kot oni sami neki Francoz dognal in povelečeval brezprimerno prednost sodobnega nemškega naroda. Ali so imeli prav?

Sredi preteklega stoletja je objavil Taine svoj nauk o treh prvobitnih silah — pleme, osredje, trenutek — dolgo občudovan nauk, ki pa se danes zdi precej površen. Gobineau se je živo zanimal za usodo plemen. In ko je mlađi E. Renan v rokopisu »Avenir de la Science« oznanjal, da se bo nekoč rodila veda o postanku človeštva, je Gobineau sklenil nekoliko prispevati za to vedo, vsaj z »nepopolno razpravo«.

Kot začetnik v diplomatski karieri je Gobineau objavil svojo Razpravo o nenakosti človeških plemen (Essai sur l'inégalité des races humaines), plod petnajstletnih napornih raziskav in blestečih domnev. Uspeha pa ni dosegel. Službeni učenjaki so ga porinili med paradoksalne amaterje. Pisec je pač nadrobil preveč novih idej. Za občinstvo je bil pretežak. Nekaj časa pozneje je v rimskih krogih izjavil mlad diplomat: »Pomenek z grofom G. je zares utrudljiv, preveč vas sili misliti!«¹

Nad četrto stoletja se je redko kdo trudil, da bi mislil z Gobineaujem. Ali

GOBINEAU

l. 1880 mu je usoda prinesla zadoščenje. Grof se je v Benetkah seznanil z R. Wagnerjem, ki je bil očaran ob krepki osebnosti tega Francoza. Povabil ga je k sebi v Bayreuth spomladi 1881 in 1882. V oktobru tega leta je grof umrl v Turinu, naslednje leto je šel za njim Wagner. Vendar Wagnerjevi privrženci so se vneli za Gobineauja.

L. 1880 je pomembno za porod nemškega »rasizma«. Širiti se je začela nova oblika protisemitstva, ki je odvrгло versko in srednjeveško krinko ter si nataknilo etnično in narodno naličnico. Že l. 1878 je pastor Stöcker iz Berlina, načelnik krščanskih socialistov, očrnil liberalizem kot razdiralno silo, prepuščeno židovskim rokam. L. 1880 so poslali kanclerju Bismarku spomenico, kjer se židovski vpliv označuje kot narodna nevarnost. Ta spomenica se lahko šteje za službeni krstni list rasističnega antisemitizma v Nemčiji in sosednih deželah. Med podpisniki sta Nietzschejev svak dr. Foerster in baron Wolzogen, Wagnerjev učenec, ki je kasneje postal odbornik pri društvu Gobineau-Ver-einigung, ustanovljenem l. 1894 za širitev Gobineaujevega kulta po Nemčiji. Poslej so se Gobineaujeve knjige čitale, se prevajale, tolmačile med Nemci. Torej se ne more reči, da je Gobineau zaplodil nemški rasizem, čigar machiavelski pedantizem je bil že 1870 pripravil ugrabitev Alzacije - Lorene. Vendar pa je resnica, da so pangermanski šovini in antisemiti hlastno planili po

¹ O tej dobi vam utegne kaj več razodeti Lorenzo Gigli, Vita di Gobineau, 1933 (glej Mercure de France 15. I. 34).

Razpravi o neenakosti človeških plemen in jo goitali kot dobro došlo hrano.

Kako pa so si jo zabelili?

Pod predsedstvom profesorja Schemanna si je Gobineau-Verein prizadeval, da bi svojega junaka podomačil (einbürgern) in razen tega približal njegovi domovini. L. 1906 je v ta namen otvoril v Strasbourgu Gobineaujev muzej, češ, Alzacija je cela stoletja spajala obe državi v prosvetnem oziru.

Ali nesreča je hotela, da se je Gobineaujev sloves kot inspirator pangermanizma že razprostrl. Njegovo delo se je povsod razlagalo kakor drzna pobuda za nemško megalomanijo. Med vojno je Fr. Masson preklel odpadnika Gobineauja ob njegovi rojstni stoletnici (14. VII. 1916). Edino P. Souday ga je krepko zavrnil. Ostalo občinstvo je tedaj imelo nujnejšega posla, kakor da bi se mešalo v ta prepir. Na drugi strani pa je isto leto Schemann v II. delu Gobineaujeve biografije zahteval Gobineauja samo za nemško ljudstvo. In odkar je Hitler pričel izvajati arijsko, ga ni dne, da se avtor »Razprave o neenakosti« ne bi prikazoval kot prerok germanskega rasizma. To mnenje je čvrsto ukoreninjeno. Dne 27. V. 33. je n. pr. Temps objavil neki avstrijski letak zoper hitlerstvo:

»Hitlerjev nauk nima nič nemškega na sebi razen imena. Svojo teorijo o plemenih si je izposodil pri francoskem pisatelju, svoj umstveni program pri Angležu, svoje bojne metode pri Rusiji. Še celo hitlerski pozdrav je italijanskega izvora.«

Omenjeni Anglež je H. S. Chamberlain, čigar Grundlagen des XIX. Jahrhunderts so mi na Dunaju l. 1909 od sile pristudile židovsko plemo. To knjigo je cenil Viljem II., še bolj pa sedanji nemški Führer. Chamberlaina ne smete zamenjati z britanskim državnikom, ki je v krepkem govoru lani ošibal Hitlerjev fanatizem. Sicer je bil angleškega rodu, pa se je v mladosti preselil v Avstrijo, postal Wagnerjev zet. Pristen vsenemec in antisemit. — A Gobineau?

Vladimir d'Ormesson navaja tole bistro sodbo o »Razpravi«: Gobineaujevi Arijski so stvor njegovega duha, ki mu je navdahnili nekakšno junaško pesnitev, sicer zares sijajno, toda prav tako polno izmišljotin kot Astrée ali pa Amadis.

Ta razprava je, bi dejal, epopeja o propadanju: najprej je bila doba bogov, nato doba herojev, dalje doba plemstva... Te alegorije aristokratskega moralista so močno vplivale na Nietzscheja.

Vprašati pa se moramo, ali Gobineau res priznava nemškemu ljudstvu čast, da bi ga razglasil za pravega potomca »arijske« panoge.

»Da,« odgovarja zbor ljudi, ki rajši verjamejo, kakor da bi šli in se pri viru prepičali. Vendar pa je treba pogledati samo zadnja poglavja »Razprave«, pa bomo videli, da za naših dni niti en narod nima pravice, imenovati se specifično arijski.²

To vprašanje živahno pretresa Journal de Genève 17. VIII. 33, kjer Ed. C. zaključuje: Rasizem ne prenese znanstvene analize. Narodna miselnost pa je nasprotno istinitost, ki utegne celo v fizičnem oziru vplivati na narod.

Slično je praška Evrope Centrale 20. VI. 1931 razpravljala: J. Czekanowski, St. Studenicki, Kretschmer so dokazovali, da ni narodnega poljskega tipa; podobno Gerhard Gesemann, prof. nemške univerze v Pragi, o nas Jugoslovanih. Prof. Matejka je svoj čas pisal o češko-nemški promiskuiteti, Masaryk pa o rasistični blaznosti (Jutro 4. X. 33). Zato ni čudno, če filolog Meillet točno loči zgodovino jezikov od zgodovine ras. Dr. G. Venzmer trdi: V ožjem pomenu besede ni čisto plemenskega prebivalstva v nemškem jezikovnem ozemlju prav za prav nikjer (Kosmos, marec 1934). Enakih misli je J. de Lacretelle (La dernière prophétie de Gobineau, Marianne, 24 II. 34) in pa NRF., ki je vso debelo januarsko številko 1934 posvetila Gobineauju.

Arijska družina — da se vrnemo k Gobineaujevi Razpravi — je nehala biti povsem čista po Kristovem rojstvu; zadnja arijska naplavina se je po njem izčrpala z germanskimi, pozneje normanskimi vpadi v prvih stoletjih naše ere.

Govoreč o vedno hujšem križanju in mešanju rodov, se je dobesedno izjavil o sedanji Nemčiji: Nemci niso germanskega bistva. Tega naziranja ni izpremenil niti tik pred smrtjo, saj pravi v brošuri »Ce qui se passe en Asie«, natisnjeni najprej v nemškem prevodu (1881):

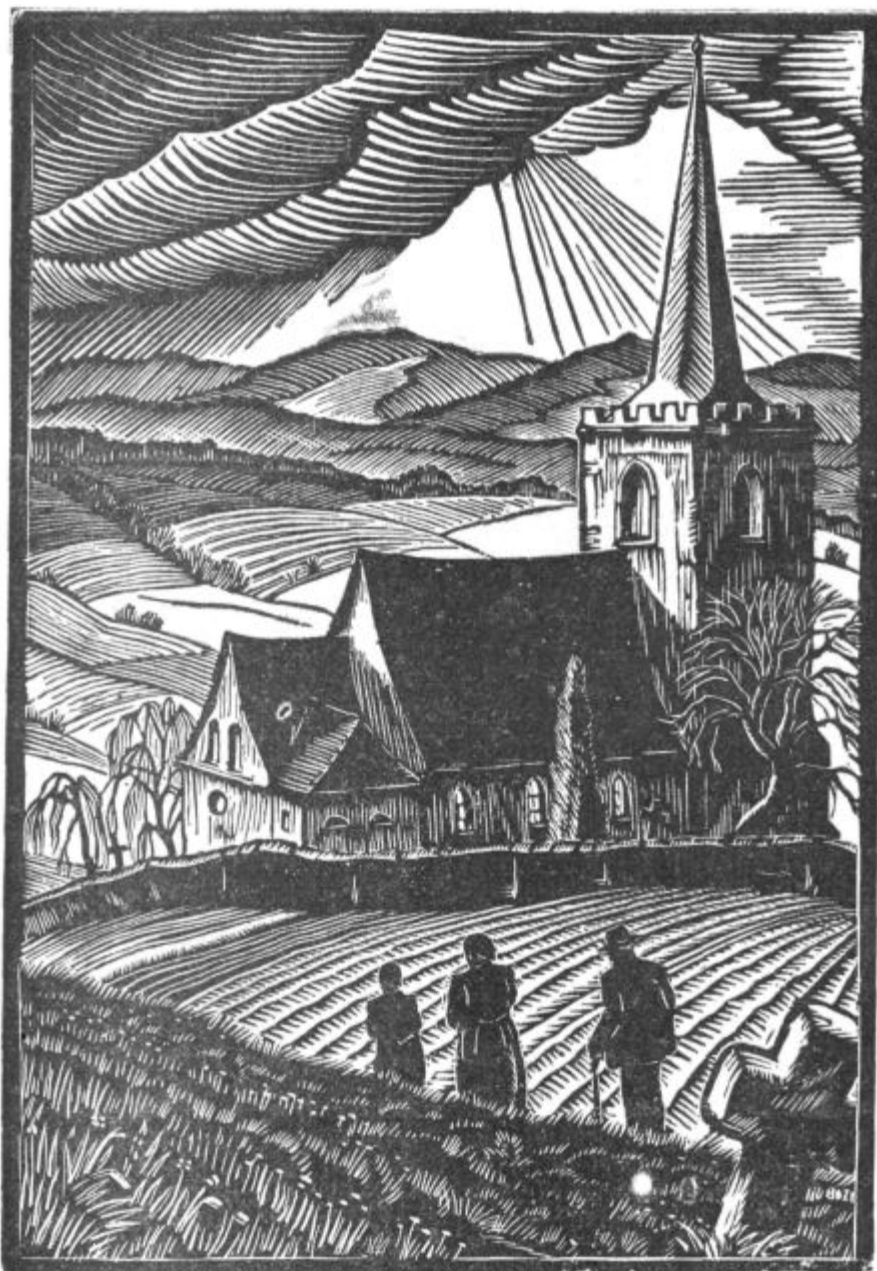
² Glej Zls 25. II. 34 in nasl., kjer dr. B. K. Škerlj govori o »nejasnem stanju rasnega vprašanja v Evropi«.

»V Franciji se je germanstvo zadušilo pod številom tujerodnih življev. Nemčija ni imela večje sreče... Čistokrvnost, ki jo poveljuje Tacit, ni v Nemčiji niti tako obilna niti tako razprostranjena, kakor so hoteli tam verjeti.«

Največji odstotek čistokrvnosti v Evropi najdeš po najsevernejših njenih

delih, v Angliji. Potem prehaja prek Atlantika:

»Kaj so ti novo došli gostje? Vzorci najrazličnejših plemen iz stare Evrope... Proizvodi izmečkov iz vseh časov: Irci, tolikokrat mešani Nemci, nekaj Francozov, ki niso nič manj, Italijani, ki prekašajo v tem vse druge.«

Gobineau je torej izpodkopaval osnovo predstavu, s katerim se »tolikokrat mešani Nemci« izdajajo za pristne dediče starih Germanov. Toda kdo je pripravljal pot Hitlerju?

To je bil v prvi vrsti H. S. Chamberlain, ki je za svoje namene kradel in prikrajšal misli iz Gobineauja. »Chamberlainova knjiga bi bila kratkomalo nemogoča brez Gobineauja,« očita kritik Kretzer brez ovinkov. Chamberlain je pragmatičen teoretik, ki ne teži za resnico, pač pa vsa dejstva izprevrča Nemčiji v prid. Dobro ga je zafrknili Temps 5. V. 33, češ: »Če bi kdo hotel dandanes govoriti o arijskem plemenu, bi bilo to isto, kakor če bi hotel krstiti za jastoga izvrstno marsejsko čorbo iz tega edinega razloga, ker se vobče rabi nekaj drobcev tega lupinarja pri sestavi omenjene juhe.«

Hitlerjeva knjiga Mein Kampf opo- naša bivšim voditeljem Reicha njih bedasto brezbriznost za Chamberlainove ideje. Niti besedice pa ne črhne o Gobineauju. V tem ima čisto prav: njegova prisiljena »arianizacija« bi zbudila ne samo posmeh, ampak tudi ogorčenje v Gobineauju.

Gobineau in Židje

Gobineau primerja zgodovino neiz- merne tkanini:

»Obe nižji vrstni našega rodu, črno pleme, rumeno pleme, sta grobi osnu-

tek, bombaž in volna, ki ga drugoredne družine belega plemena delajo gibčnega s svojim svilenim votkom, medtem ko arijska skupina s tanjšimi nitkami izprepleta poplemenitena pokolenja in na ta način zaljša njih površje z zlatimi in srebrnimi arabeskami nalik sijajni moj- strovinici.«

V tem gobinovskem gobelinu pred- njači Arijec postranskim panogam belopolte pasme, drugače povedano: se- mitiskim narodom. Ali je torej Gobineau antisemit? Da, če pomeni biti antisemit: obrekovati stare Asirce, Feničane ali Kartazane. Toda takšen ni smisel so- dobnega antisemitizma. Biti dandanes antisemit pomeni: imeti Juda za nižje in nevarno bitje, zatirati »judovski strup«.

Ali pa je bil Gobineau proti Judom? Predaleč bi me zavedlo, če bi hotel na- vajati vse njegove izreke iz tega po- glavja. Skratka, Jude šteje skoro za Arijce, nikjer jih ni izgnal iz občestva. V Perziji, kjer jih je kot konzul osebno spoznal, jih imenuje »enake drugim dr- žavljanom«. Mnogo je storil v Teheranu za njih zaščito. Ko je odhajal, se je ubogim Židom močno tožilo po možu, ki sicer v sebi ni imel »liberalizma«, pač pa ljubezen do svobode in pravičnosti.

Prav zares, zaključuje Robert Drey- fus v Revue de Paris 1. X. 33, med Go- bineaumem in Hitlerjem ne vidim nič skupnega. D

SONČNE KOPELI ZA ŽELODEC

Kremenčeva luč ali umetno višinsko sonce, ki izžarja ultravijoličaste žarke, je danes eno najučinkovitejših zdravniških pripomočkov. Industrija izdeluje že kre- menčeve luči, s katerimi je mogoče obse- vati si ne samo površino telesa, marveč tudi notranje organe, n. pr. želodec. Sve- tilka je sestavljena v tako stisnjeni obliki, da jo pacient lahko celo pogoltni ali pa mu jo zdravnik, kakor želodčno sondo, po- tisne v želodec, kjer lahko ostane do tri minute, ne da bi pacienta kakorkoli na- ganjala k povračanju.

»VIŠINSKA« PRESKUSEVALIŠČA ZA LETALSKE MOTORJE

V višjih zračnih plasteh učinek letalskih motorjev naglo pojema, ker morajo stroji delovati pri nižjem zračnem tlaku. To je tudi vzrok, da se današnja letala navzlic posebnim motorjem s kompresorji ne mo- rejo dvigniti preko neke mejne višine. Uči- nek motorjev s kompresorji se zdaj presku- ša v posebnih, zrakotesno zaprtih celicah, v katerih se umetno vzdržuje zmanjšani

zračni tlak, ki odgovarja določnim višin- skim plastem. V teh pnevmatičnih celicah se lahko preskušajo motorji do 700 ks pod pogoji, ki vladajo v višinah do 9000 m in pri temperaturah do — 40 stopinj C. Pre- skušnje so pokazale, da pada že 6000 m visoko učinek motorja na 43 odstotkov.

NAHAJALIŠČA RADIJEVIH RUDNIN

Povsod na svetu so znani kraji, nad ka- terimi posebno pogosto besne nevihte in kjer posebno rado treska. To dejstvo, ki je tudi statistično dognano, skuša dr. Bogojavljevskij razlagati na ta način, da morajo ležati na dotičnih mestih v zemlji radio- aktivne snovi. Od teh namreč izvirajo žar- ki, ki zračno plast nad seboj ionizirajo, za- radi česar se električni upor zraka zmanjša in električni naboji v zraku si lažje prebi- jejo pot v zemljo. Ker so žarki radioaktiv- nih snovi izredno prodorni, učinkujejo na ozračje dovolj močno tudi v primeru, ko leže zelo globoko v zemlji. Gnezdišča ne- viht torej ne morejo biti zmerom znamenje, da se bo tamkaj našla radijeva ruda, ki jo bo mogoče neposredno pridobivati.

AKUSTIKA V STAVBARSTVU

MIROSLAV ADLEŠIČ

N A D A L J E V A N J E

časí more imeti komaj zaznaven vzrok dokajšnje posledice. Otrok more z vprav malenkostnim naporom polagoma zanihati gugalnico, če jo le vedno v pravem trenutku požene.

Slično more prejeti telo, ki je neposredno ali posredno v dotiku z zvočilom, od njega zvočne tresljaje ter samo v početku polagoma, potem pa vedno hitreje nihati; pri tem postane telo zvočilo. Tako nastali »drugotni« ton traja dokaj časa. Zato ne ojači samo prvotnega (povzročitelja), marveč mu da še mehak in poln zven. Posledica tega je, da je vsak zaprt prostor obenem zvočilo (zrak!), ki ima svoj lastni ton; toni, ki so po svoji višini blizu lastnemu tonu, se čujejo močnejše in bolj polno. Ker je v velikih dvoranh težko zanihati zvočilu zrak v vsem prostoru, ne nastane v njih lastni ton.

Tresljaji zvočila preidejo tudi na posamezne sestavne dele stavbe ali celo na vso stavbo. Tako nastanejo neljubi pojavi, ki so v današnji dobi, z venomer naraščajočim trščem, največja nadloga. Prav posebno radi zanihajo železobetonski in leseni deli zgradb. Izredno dober prenaševalec zvoka je železobeton tam, kjer je napet ali precej obremenjen, kar je v modernih stavbah skoraj vedno. Kaj hitro pride v takih stavbah do sozvenenja, ki se nato prenese — enako kot se v njih prenašajo tudi mehanski sunki — od sobe do sobe, od nadstropja do nadstropja.

Kakor ni nesreče, ki bi ne bila za tega ali onega sreča, tako tudi ni kvarnega pojava, ki se ne bi dal s pridom uporabiti. Uporabiti je možno kvarni odboj pa tudi kvarno sozvenenje. Če namreč napravimo v glasbeni dvorani betonska tla ter jih umetno napnemo, bomo zvoku razsežnost povečali. Zveza med zvočilom in podom povzroči, da se zvok po tleh hitreje prenese kakor po zraku. Tako se dvorana prej napolni z »zvokom«, preden pride po zvokovodu - zraku od enega kraja do drugega. Sozvenenje tal, ki ga praktično uporabljajo v mnogih koncertnih dvoranh Amerike in Anglije, je lahko tako močno, da strese poslušalca, kot se to mnogokrat zgodi v

cerkvah, kadar strese človeka »bučanje orgel«.

Za akustiko prostora je prav posebne važnosti vprašanje, kolikšno množino zvočne energije vsrkajo stene in predmeti v prostoru. Samo po sebi je razumljivo, da je vsrkavanje tem večje, čim večja je površina prostora pri sicer nespremenjeni prostornini. Vsrkavanje bomo najlažje dojeli, če si ogledamo odmev. Kajti pri hipnem prestanku tona le-ta ne preneha takoj, ampak počasi ugaša. Čas, ki ga porabi zvok, da popolnoma zamre (doba odmevanja), je zato zelo važen za presojo slušnosti. Danes je v večini primerov možno navesti to dobo že takrat, ko je stavba še samo načrt, kajti s poskusi so dognali, koliko vsrka kvadratni meter stene, posamezen predmet itd. Meritve so tu v splošnem pokazale, da odbija gladka, gosta, težka in toga masa zvok mnogo bolje, kot hrapava, lahka in redka masa. Polirane stene iz kamnja in gladko obdelan les skoraj ne vsrkata zvoka. Surovo osnažen zid vsrka polovico, valovita baržunasta zavesa pa štiri petine nanjo vpadlega zvoka. Vendar pa je vsrkavanje odvisno tudi od višine posameznih tonov. Luknjičave snovi vsrkajo pred vsem višje tone ter odbijajo nižje, trdne (kompaktne) vsrkajo obratno nižje tone, višje pa odbijajo. Zato je v navadnih prostorih (na pr. sobah) odbiti zvok vedno oster in visok, kar se posebno opazi pri odboju kašlja, šumenja papirja in obleke, kajti vsi ti šumi vsebujejo — kakor tudi vsi šumniki — pretežno visoke tone.

Najboljšo akustiko dvorane dosežemo tedaj, če je čas, ki ga potrebuje zvok, da zatone, enak 2 do 3 sekundam. Vendar pa je treba pri tem upoštevati, da je doba odmeva odvisna zlasti od števila poslušalcev. V praznih dvoranh je doba odmeva 1 do 2 sekundi daljša, kakor v zasedenih; posledica tega je, da je v slabo zasedenih dvoranh akustika včasí zelo slaba. Akustika nas torej uči, da slabo zasedena dvorana ne škodi samo blagajni, ampak tudi glasbi, ki jo v nji proizvajamo!

Zelo zanimivi akustični problemi so nastali z uvedbo radio oddajnih studijev, kjer ni poslušalstva in kjer sprejema

E. v. Lilljeström: SVIRAC (lesorez)

glasbo le ena priprava: mikrofoni. Dober prenos je tu mogoč le tedaj, če se odbija le deloma, v glavnem pa vsrka v steni. Kajti odbiti zvočni valovi, ki so od prvotnih časovno ločeni, ne smejo motiti pozneje nastajajočih glasov. Vendar pa ne smemo odboja nikdar popolnoma zatreti z vsrkavanjem, kajti za barvitost glasbe je odločujočega pomena akustika prostora. Če se pri prenosu glasbe zatire učinkovanje prostora, zveni glasba nenaravno, prazno in mrtvo. Zato tudi ne sme biti v studijih, ki prenašajo glasbo na mikrofoni, dušenje zvoka preveliko. Vse to pa ne velja za studije, ki prenašajo človeški glas; v teh je odstavitev odmeva pogoj za razločen prenos glasu. V tem oziru lahko opazimo v radio prenosih marsikatero hibo.

Iz vsega omenjenega moremo izvajati zaključek, da dosežemo najboljši zvočni učinek v dvoranah le tedaj, če je prostor za poslušalca obložen s snovmi, ki vsrkavajo zvok, prostor v okolici zvočil (a) pa obdan z odbijajočimi in sozvočnimi snovmi. Prav posebno paznjo moramo posvečati odmevu, kadar služi prostor govorniku. Tu dosežemo najboljše uspehe, če pri velikem odmevu obložimo stene s klobučevino. Na ta način je možno trajanje odmeva zmanjšati od pet sekund na pol sekunde, razumljivost govora pa istočasno zvečati od 50% na 92%.

Naj bo h koncu omenjeno še vprašanje, ki tudi ni majhne važnosti za pre-

sojo dobre akustike, vprašanje, kdaj je prostor z zvokom nasičen ali: koliko glasov in glasbenih instrumentov potrebujemo, da z zvokom nasitimo dani prostor? Mnogokrat se namreč zaradi premočnega orkestra, zbora ali zvočnika uniči sicer dobra akustika dvorane. Na drugi strani pa ni brezpomembno vprašanje, kdaj je dvorana za sam glas ali instrument (na pr. gosli) prevelika ali premajhna. Saj je splošno znano, da učinkuje sila neestetično premočen glas posameznika v majhnem prostoru. Kljub temu, da so za presojo teh vprašanj pred vsem odločilni subjektivni momenti, so tudi tu najnovejše znanstvene raziskave dale formule, ki točno napovedujejo število instrumentov ali glasov, s katerimi moramo napolniti določeno dvorano, da bo ustrezno vsem zahtevam akustike. Za primero naj navedemo, da ima pri teh izrazih vsako godalo določeno število polnilnih enot. Tako imata flauta in pevec po eno, gosli in viola po dve, klarinet in oboa po tri, čelo in gozdni rog po štiri, trompeta in pikolo flauta po pet, tenorski rog, pozavna, kontrabas, pauka in harfa po šest ter končno tolkala in klavir po osem polnilnih enot. Le-te polnilne enote so torej v zvezi s prostornino dvorane. Z omejitvijo prostora pa je tudi vsoti teh enot dana zgornja meja.

Dosedaj je bilo govora o akustiki prostorov le v ozki zvezi z glasbo. Govorili smo o prenašanju, vsrkavanju in odbijanju zvoka ter gledali venomer na to, koliko morejo vsi ti pojavi škoditi ali koristiti glasbi. Pri tem smo se pa mimogrede dotaknili pojavov, ki so prav nasprotni glasbi, katere bistvo je v redu in harmoniji. V mislih imamo namreč pojave neljubega in nezaželenega šuma in ropota. Ogledati si hočemo, v kakšnih razmerjih je do njih naš slušni organ ter poti, ki ga morejo čim uspešneje obvarovati pred okvarami. Problem, ki je tu vsebovan, je prav danes, ko so dognale meritve fiziologov, da z rastočim truščem peša sluh in da istočasno z njim narašča tudi nervoznost človeštva, velikega pomena. Saj ni morda brez pomena izjava slavnega Edisona, da se ima zahvaliti za večino izumov miru, ki mu ga je »povzročala« oglušelost.

Pri reševanju tega problema je višina tonov, ki jih more dojeti uho v višini desetih oktav (20 do 20.000 tresljev v sekundi) postranskega pomena, brezpomembno pa je tudi dejstvo, da je pri tonih z 2000 treslji v sek. uho najbolj

občutljivo. Tu pridejo v poštev le jakosti tonov, katere niso odvisne od števila tresljajev, ki padejo na uho (bobnič) v 1 sekundi, ampak od sile, s katero nanj udarjajo. Glede občutljivosti nasproti jakosti zvoka pa je naše uho že po naravi obdarjeno s tem, da čuje desetkrat jačji zvok le dvakrat močneje, stokrat jačji trikrat močneje itd. Zvok mora torej biti najmanj 36% jačji ali 27% slabjši, da ga razlikuje uho glede njegove jakosti.

Zanimivo si je ogledati razlike med posameznimi šumi. Če označimo mejo slušnosti z 0, ima desetkratno jakost zvoka šest listov pri lahnem vetriču (1), stokratno jakost šepet (2), deset tisočkratno jakost mila glasba (4), sto tisočkratno jakost šum v prometni ulici (5), milijonkratno jakost šumi v vlaku (6), milijardokratno jakost bučanje aeroplana (9); deset milijardokratno jakost zvoka pa občutimo že kot telesno bolečino (človeška govorica spada med točki 3 in 6). Teh števil se pa ne smemo ustrašiti. Naše uho jih meri tako rekoč le z ničlami, s katerimi jih moremo zapisati ter imamo torej praktično za naše uho le deset stopenj jakosti (glej številke v oklepajih!). Iz teh podatkov razvidimo, da je že četrta stopnja za nas neprijetna, sedma dalj časa nevzdržna.

Proti vsem neprijetnim šumom skušamo danes najti uspešno osamitev (izolacijo), ki bo pač najidealnejša tedaj, če bo vdušila vse neprijetne šume nad tretjo stopnjo jakosti. Najtežje se odpravi cestni ropot (5), ki pride po zraku do ušesa. Tu sta zaprto okno in debela stena še edina pomoč. K tem motnjam pridejo še mehanski tresljaji, ki se preko temelja razširijo po vsem poslopju. Odpraviti jih moremo le z vzdajo vodoravnih vmesnih plasti, ki osamijo temelje od vnanjih sten. Marsikatero motnjo lahko tu prepreči primeren cestni tlak — ali na žalost je vprav najtrpežnejši tlak (na pr. granitne kocke) največji povzročitelj neljubega trušča.

Dokajšnje šume povzroča že zgoraj omenjena lastnost betonskih stavb, da se pri govorjenju, petju ali podobnem tresejo stropi in z njimi istočasno vsa stavba. Tako se po takih stavbah razmnožujejo šumi iz enega nadstropja do drugega. K temu koncertu vsega močnega trušča se pridružujejo še različni glasovi vodovodnih cevi, ropot močbitnih strojev itd. Za odpravo vseh

teh nedostatkov je tehnika v teku zadnjega desetletja našla primerna sredstva, ki se pa žal le redko uporabljajo. Tako poznamo posebne osamljajoče stenske omete, votle opeke in izolirne pode. Vodovodne cevi izoliramo na primer tako, da jih obdamo s klobučevino ter jim spotoma vdelamo cevi iz svinca. S tem smo si pa tudi v širokih obrisih ogledali načine, ki jih moremo s pridom uporabljati pri odpravi šuma in ropota.

„PRAVOSLAVEN, PRAVOSLAVJE“

I. Koštlai

Zakaj se imenujejo grško-vzhodni kristjani v vseh slovanskih jezikih »pravoslavni« in njihova veroizpoved »pravoslavje«?

Na to vprašanje najdeš odgovor v Miklošičevem »Staroslovensko-grško-latinskem slovarju« (»Lexicon palaeoslovenico-graeo-latinum«, na Dunaju, 1865, 1171 strani). Na strani 655. našleva avtor rokopise, ki pravljajo grški pridevnik *orthodoxos* pravilno in smiselno primerno z izrazom pravoveren. To so n. pr. supraselski kodeksi, zbornik kneza Svjatoslava in neki anonimen zbornik iz leta 1076. — vsi iz XI. stoletja, v 12. stol. Žitje sv. Simeuna (spis Stevana Provočenanega), v 14. Dušanov Zakonik, v 16. stol. t. zv. Krmčaja (= kanonsko pravo), v 17. Tipik sv. Save itd. Grško-ortodoksna konfesijska se imenuje v XI. stol. še »pravoverje« (v supras. rokopisu; enkrat tudi »pravoverac«). Ali v XII. stoletju se je pojavil napačni (Miklošič pravi »smesni«) prevod »pravoslaven« v Nestorjevi kroniki in tudi v Žitju sv. Simeuna. Miklošič je pridelal kratko in jedrnat opazko: »Male e graeoc, t. i. slabo (prevaden) iz grščine«. Za veroizpoved pa je enako napačen prevod pravoslavije v XVI. stoletju v Domentijanovem Žitju sv. Save (v nekem staroruskem zborniku iz XI. stol. pa pomeni ta izraz teologijo). Samostalniki pravoslavije so prevzeli tudi Romani v svoj jezik.

In odkod ta krivi prevod? Grška beseda *dóxa*, ki tiči v 2. delu pridevnika *orthodoxos*, ima razne pomeni, med drugimi tudi »slava«, »vera, domneva« (pridevnik pa pomeni samo »pravoveren«). Neznani menih-pravljalec v XII. stoletju je pa vzel izmed raznih pomenov tistega, ki je najmanj na mestu — in krivi prevod se je ohranil do XX. stoletja (vštetega).

* Opazka pod »pravoveren« se glasi: »Serius redicula ПРАВОСЛАВІЯ,“ t. i. »poznanje smešno pravoslavne«.

PRVO VIŠINSKO ZDRAVILIŠČE

V svojem romanu »La Peau de chagrin« polaga Balzac nekemu zdravniku, ki bi rad spravil iz svojega zdravilišča, namenjenega spodobnim, bojazljivim lažibolnikom, težko bolnega jetičnika, v usta približno naslednje besede:

»Vi ste, če mi dovolite, da se tako izrazim, preobremenjeni s kisikom... Ko

spoznanje o zdravilnih učinkih gorskega zraka splošna last civiliziranega človeštva.

Še ob koncu preteklega stoletja je rajše verjelo s svojimi strokovnjaki vred takšnim primerom, kakršen je bil primer tistega Hadorna, ki je pripovedoval, da si je svojo pljučno bolezen ozdravil samo na ta način, da je spal pod kra-

Dr. Schuppbach v svojem laboratoriju (Po bakrotisku iz 18. stol.)

dihate naš živi in čisti zrak, pospešujete v svojem telesu zgorevanje, ki je že samo po sebi prehitro. Eden izmed pogojev vašega obstoja je torej gosto ozračje hlevov in dolin. Če vas ni strah Angleške, vedite, da vam bo nje megleni zrak še najbolje odpravil bolezen; naša vodovja, ki so tisoč čevljev nad gladino Sredozemskega morja, so vam usodna...«

Obrnimo te besede narobe, dajmo jim baš nasprotni smisel in dobimo terapevtične osnove, ki so danes splošno priznane. Tudi Balzac je dobro vedel zanje in jih je podal tu v čisto nasprotni obliki samo zato, da bi drastično pokazal značaj tega zdravnika. A vendar je trajalo še kopico desetletij, treba je bilo trdega dela prav do naših dni, da je postalo

vami in da so mu tja po posebnih ceveh dovajali še zrak iz zaprtih spalnic. Sicer je res, da se Hadornu nad tem načinom »zdravljenja« ni bilo treba dosti pritoževati. Mož je ozdravel, postal profesor teologije na vseučilišču v Bernu in je dosegel celo častitljivo starost. Koliko tisočev ljudi pa je njegova terapevtična metoda brez nujne potrebe spravila v grob, tega ni vedel niti on niti ljudje, ki so bili vedno bolj naklonjeni veri v zmote nego veri v resnico.

Ni pa treba misliti, da je višinska terapevtika šele iznajdba Balzacovih dni. Že dosti prej jo srečujemo v bolj ali manj zakriti obliki v zgodovini medicine. A prvi, ki se je jasno zavedal ugodnih učinkov svežega gorskega zraka za razne bolezni in ki je ustanovil prvo višin-

sko zdravilišče v modernem smislu, je bil nedvomno švicarski zdravnik, dr. Michael Schuppbach. V neki vasi Emen-dola, v Langnavu, 690 m nad morsko gladino, sredi gorskih velikanov, planinskih pašnikov in sirarn, je dr. Schuppbach sredi 18. stol. otvoril svoje zdravilišče, ki mu je priključil velik laboratorij in lekarno. Tu je prakticiral empirično medicino, ki je delala čisto prave čudeže. Bolnikom, ki so bili zastrupljeni po najrazličnejših bolezenskih kaley in ekscesih, je prožil tu živi zrak v polnih požirkah in pokoj v tišini, ki jo je prekinilo tu pa tam samo mrmranje vetra v bližnjih gozdovih. Učeni in jivalni gospod se sicer ni odpovedal popolnoma tedanjemu času neobhodno potrebnemu inventarju fiol in vsakovrstnih praškov, tekočin in maž, toda zavedal se je dobro, da mu bolj nego ta galenična ropotija pomaga do uspehov narava sama.

Schuppbach, ki so ga imenovali »zdravnika z gore«, je postal prava evropska znamenitost. Premnogo velikih mož tedanjega časa je romalo v Langnau, da si ogledajo od blizu slavnega moža pri njegovem delu. In nikakor niso bili med njimi samo zdravniki, kakor Zimmermann, sloviti telesni zdravnik Friderika Velikega. Prišel je n. pr. tudi Lavater, oče fiziognomistike.

A čeprav so bili Schuppbachovi uspehi čudežni, vendar njegove ideje niso našle pravih tal. Po njegovi smrti so bile obsojene, da životarijo v posameznih bistrih glavah in v posameznih eksperimentih lokalnega značaja. Stopale so pač celih 200 let pred svojim časom. Šele naša doba jim je dala mesto, ki jim gre.

(Po P. E. Schaymanu)

TEHNIČNI OBZORNİK

IZUMITELJ AVTOMOBILA

Kdor gleda danes v večjih mestih kolo-ne avtomobilov, ki vozijo drug za drugim, ali na deželnih cestah motorna kolesa, avtobuse, težke tovarne avtomobile, ali v zraku letala in zrakoplove, v morju pa brze motorke, ta misli pač le redkokdaj na to, da je prvi zgorilni motor zaropotal komaj pred skupimi 50 leti.

Več nego 100 let so poskušali najbolj izkušeni tehniki vseh dežel razviti ali izumiti cestno vozilo, ki bi moglo voziti z lastno silo hitreje nego konjske vprege. Rešitev te naloge je uspela nekemu nemškemu puškarju, ki je bil prepotoval mnogo sveta in se povzpел do tehničnega vodje enega najznamenitejših industrijskih podjetij svojega časa. Gottlieb Daimler, ki se je rodil pred 100 leti 17. marca 1834. v vürtemberskem mestecu Schorndorfu, je izumil stroj, ki je spremenil lice sveta in nam ustvaril dobo modernega brzega prometa.

Dodaj so mislili skoraj vsi tehniki pred njim ustvariti »samodrč« s pomočjo parnega stroja, je Daimler poskušal rešiti ta problem na podlagi stacionarnega plinskega motorja, ki ga je bil izpopolnjeval deset let v tovarni za plinske motorje v Deutzu. Do pričetka novega stoletja skoraj ni bilo bolj štedljivega in preprostejšega umetnega vira energije. Toda za vozila je bil ta motor dosti prevelik in pretežak. Zgraditi bi bilo treba plinski motor, ki bi bil dovolj majhen, a vendarle dovolj močan. Najtežje pa je bilo vprašanje primerne plinskega vira za takšen motor in varnega vžiganja.

Gottlieb Daimler je zgradil motor s takšimi lastnostmi v svoji poskusni delav-

Prvi avtomobil na svetu: Zadaj sedi iznajditelj G. DAIMLER

nici v Cannstadt. 16. dec. 1883. so mu podelili prvi patent za primeren vžigalnik. Šele ta izum je omogočil gradnjo lahkega, hitrega zgorilnega motorja z zadostno silo za vozila vseh vrst.

Daimler je dobro vedel, kakšen pomen ima njegov izum. Že v 80. in 90. letih ga je preizkusil na vseh vozilih in prevoznih pripomočkih, ki jih danes ženejo motorji. Dal si ga je celo že tedaj zaščititi za uporabo na letalih in železnicah. Vsem pa nam je znano, kako vsestranska je uporabljivost zgorilnega motorja, ki ga v življenju naših dni ne moremo pogrešati.

Daimler je s svojim izumom ustvaril podlago velikanse industrijske panoge po vsem svetu. Njegova tovarna je najstarejša avtomobilska tovarna na svetu. Tke

ODKOD ŽIVLJENJE?

Med mnogimi znanstvenimi opazovanji, ki jih je izvršil ameriški stratosferni letalec Settle na svojem znanem poletu, je eno, ki je zbudilo veliko pozornost v znanstvenih krogih, zlasti med biologi.

Settle je namreč opazoval, da so neka enostanična bitja, ki jih je bil namestil na vnunji strani svoje gondole, brez vsake škode prenesla strašni mraz stratosferskih višin in razredčitev zraka, ki je skoraj istovetna s popolnim pomanjkanjem kisika. Bitja so se v teh življenju sovražnih okoliščinah celo razvijala in množila kakor na zemeljski površini, ne da bi kazala znake, da so jim te okoliščine kakor koli škodovala.

Ta dejstva so zbudila v znanstvenih krogih tako veliko pozornost pred vsem zato, ker nas približujejo ponovno znani domnevi, da življenje ni nastalo na zemlji sami, temveč je prišlo nanjo pred pradednimi časi in obliki najpreprostejših življenjskih klic iz vesoljnosti.

Švedski učenjak Svante Arrhenius je dal tej teoriji učeno ime »teorije o interastralnem panspermizmu« in je trdil, da bi žarilni pritisk sonca prav lahko prenašal takšna bitja skozi prostornine. Življenje je prišlo k nam tedaj tako rekoč na svetlobnih žarkih.

Sicer pa je bil Arrhenius samo najizrazitejši zastopnik te teorije, kajti pred njim so jo zagovarjali v splošnejši obliki že Richter (1865.), Pasteur, lord Kelvin, Helmholtz in van Tieghem. V širšem znanstvenem krogu se ni mogla prav uveljaviti, ker so poskusi v laboratorijih kazali, da ne vzdrži nobeno enostanično bitje mrazu, kakršnega domnevamo za svetovno prostornino, zlasti pa ne vzdrži bombardiranja z ultravioletnimi žarki. A kakor je sedaj dokazal Settle, so te stvari v naravi vendarle drugačne nego v laboratoriju.

pk

Življenje je gibanje. (Aristotel.)

Vsak bi rad dolgo živel, a nihče ne bi hotel postati star (Benjamin Franklin.)

PARADOKSI O SREDNJI IN VZHODNI EVROPI

(A. Moussset: L'Echo de Belgrade, 7. 3. 34)

V 30 letih bo prebivalstvo Poljske prekosilo Nemčijo, medtem ko se bo Jugoslavija približala Italiji.

Slavofilstvo, eden izmed velikih nesporazumov v zgodovini. Razumejo ga zgolj slovanski narodi, ki niso mejaši: Osi in Jugoslovani, Bolgari in Poljaki.

Veslovanska bajka: carska Rusija je dala veslovansko politiko samo tisti dan, ko si je smrt zadala in na ta način zagotovila nezavisnost novih slovanskih držav.

Tisočletna krivica se ne odpravi kar tako. Vpričo brezbriznega sveta čakajo Slovani že 10 stoletij svojega prostora na soncu. Toliko da so ga dobili, pa svet že vpije po reviziji.

Prej zadovoljna država, obdana z nezadovoljnimi narodi, je Madžarska postala nezadovoljna država sredi zadovoljnih narodov. Danes je ona bojeviti petelin evropskega iredentizma.

Najlepši paradoks iz zgodovine: Madžarska — zagovornica narodnih manjšin.

Za francoskega meščana so se balkanske države rodile pod znamenjem otomanskega dolga. Ob krizi so to zavezniki, v mirnem času pa dolžniki.

Za vesile so balkanski spori šiba božja. Toda na Balkanu so prepričani zato, ker so ra svetu vesile.

Srbija: dežela brez bogotajcev in brez mistikov.

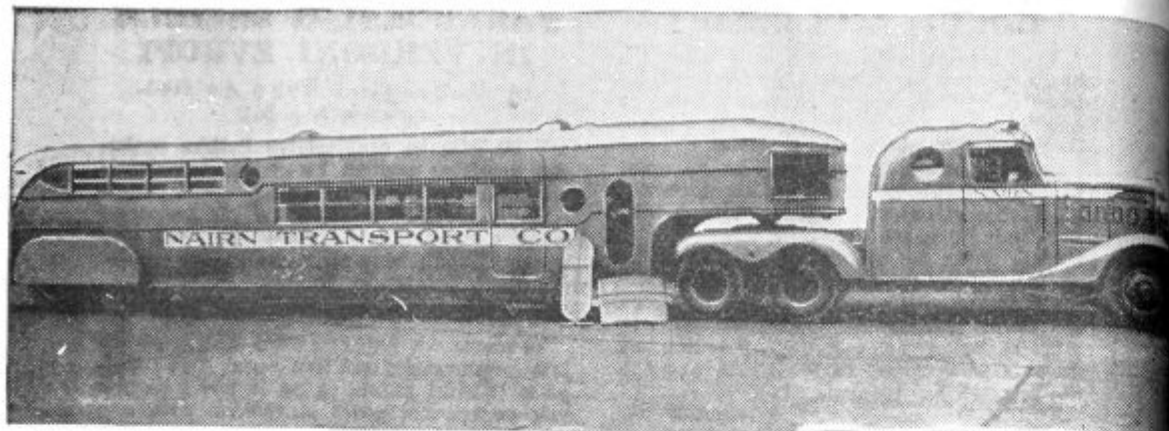
Eden izmed narodov, žigar narodna zavest se je izkristalizirala okoli poraza: Kosovo.

Makedonsko vprašanje: eksplozivna zahteva, ki nudi to posebnost, da se ne opira na zemlepis ne na zgodovino, niti ne na pleme ali na vero.

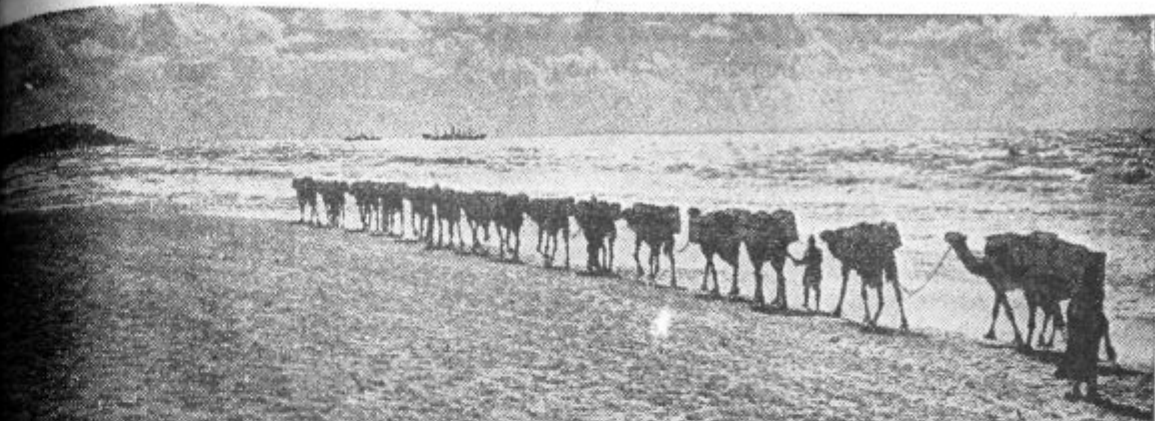
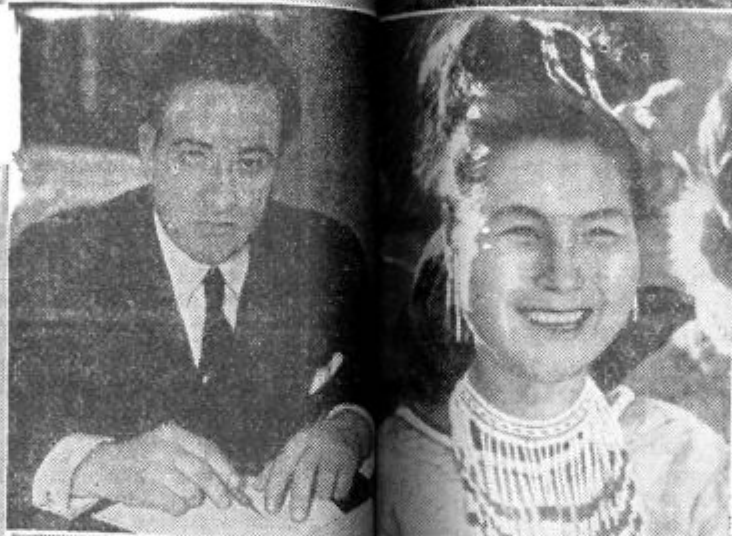
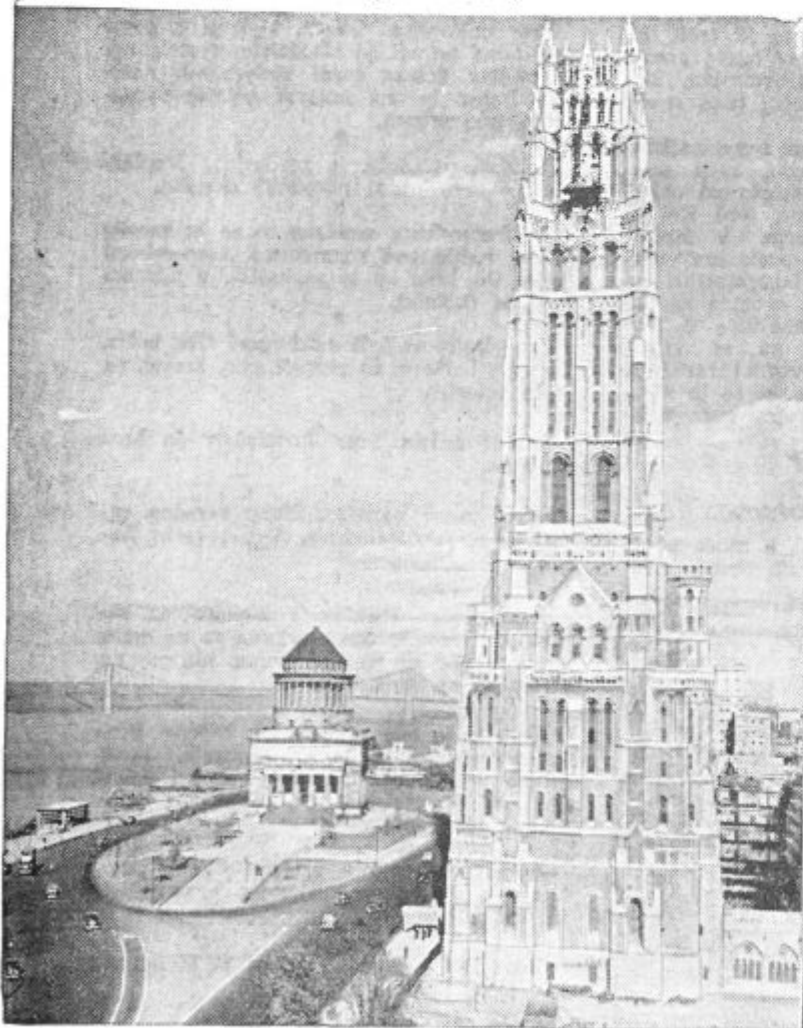
Avstrija je bila razvajenček Evrope. Svojo prosveto je jemala pri Slovanih, svojo milino pri Bencanih, svoj dvor pri Špancih, svojo apostolskost pri papži in svoje finance pri Judi.

Judje zavzema v vzhodni Evropi dva tečaja v družabnem življenju: prekuščstvo in priživništvo.

Kdor živi v vzhodni Evropi in ni antisemit, je svetnik ali pa žid.

Zgoraj (levo): »Nova puščavska ladja«, ki obratuje na progi Damask-Bagdad. Omnibus za 32 potnikov in 1000 kg prtljage vleče traktor z Diesljevimi motorjem 200 ks. (Desno): »Stara puščavska ladja« — Spodaj levo: Moderna ameriška cerkvena zgradba v funkcionalističnem slogu: Riverside cerkev v New Yorku (v ozadju washingtonski most)

V sredi levo: Španski tenor Miguel Fleta, ki plačuje za svoj glas 100.000 dolarjev letne premije. Desno: Eskimska lepota — Spodaj v sredi: Udomačen tjulenj, ki so ga ujeli mornarji ruskega ledolomilca »Sibirjakov« — Spodaj desno: Ledolomilec »čisti pote« za potniške ladje

POSTELJA ŠT. 7

Iz zasebnih zapiskov

IVAN PODRŽAJ

Popoldansko sonce v zgodnji pomladi boža poganjke dreves in objema ozke, s travnatimi bilkami oživiljene grede pred mračnim poslopjem za visoko žičasto ograjo.

V oknu nad vhodom v poslopje dvoje vdratih, svetlikajočih se oči z bežljivimi pogledi, na vratih nad zvoncem črna deska z belim napisom:

OBISKI DOVOLJENI
SAMO SORODNIKOM
S PRIVOLJENJEM UPRAVE

Obstal sem na prvi stopnici pred zaprtimi vrati in otipaval z očmi mrtvaško resni napis.

Skoro neslišno so se odprla vrata. Na pragu pred menoj je stala usmiljenka. Prijetnega obraza, sanjavih oči, vendar nevljudna, skoro odbijajoče mrzla. Z neprisiljeno kretnjo me je vprašala po dovoljenju. Izročil sem ji listič. Malce je sklonila glavo, čitala s strojem izpolnjeni obrazec, vzdignila spet glavo in z očmi v resnični ponižnosti uprtimi v tla spregovorila:

— Izvolite v prvo nadstropje. Soba številka 3, postelja številka 7.

Njen glas ni bil ne trd ne mehak. Bil je glas človeka, ki govori, ker mora govoriti, pa navzlic temu ni prijazen in še manj odvraten.

Že pri vstopu v poslopje sem čutil v nosnicah rezek vonj razkuženega zraka, ki mi je po zatohlem stopnišču segal že kar neprijetno v pljuča.

Na dolgem hodniku v prvem nadstropju, ki ga je razsvetljevalo široko okno na koncu, sem ustavil usmiljenko, hitečo z nekakšno posodo proti stopnicam, ter jo vprašal po sobi št. 3. Moje besede so morale biti boječe in plašljive, kajti sestra me je pogledala z vprašljivo začudenimi očmi, se ozrla navzdol po stopnicah in rekla:

— Imate dovoljenje za obisk?

— Imam. Sestra vratarica, če se ne motim, me je poslala gori.

— Katero posteljo v sobi št. 3?

— Sedem.

Sestra ni mogla prikriti nekega vznemirjenja.

— Ali je morda gospa zelo bolna? sem jo prehitel, ko je hotela nekaj spregovoriti.

— Vi sten njen sorodnik? Brat? je postavila posodo na spodnjo polico praznega cvetličnega stojala, skrčila roki v široke rokave ter se grenko nasmejnila.

Njen nasmeh mi ni bil po volji. Vedel sem, natančno sem vedel, da so osebi, ki ji je namenjen moj obisk, šteti dnevi in da je pomlad, ki je pravkar prišla v deželo, njena zadnja pomlad, toda —

— Nočem vas spraševati, je posegla usmiljenka v mojo slutnjo. Obiski pri nas so zmerom žalostni, je nadaljevala, pojdiva, spremim vas.

— Upam, da boste ustregli moji želji, če vas prosim, da ostanete ves čas v sobi.

— Saj to je moja dolžnost, je odgovorila s tihim, resnim glasom.

Nekaj korakov v nasprotno smer in usmiljenka se je ustavila pred vrati, nad katerimi je visel od časa in prahu očrneli napis:

NESCIS DIEM NEQUE HORAM

— Samo trenutek, prosim! je rekla in stopila v sobo, iz katere je puhnil težak vonj po lizolu in jodu.

Bilo mi je, da bi se obrnil in spustil v beg, pa sem usredil svojo voljo, stopil nekoliko nazaj ter se zagledal v popolnoma sveže naslikano podobo na drugi strani hodnika. Bila je nekakšna svetnica, nemara zaščitnica usmiljenih sester v nesrečnem zavodu.

— Prosim, je zašepetala sestra med vrati.

Kakor dete za materjo, tako sem stopal za usmiljenko ob vrsti postelj, ki sem jim gledal samo vznožja ter štel v mislih: ena, dve, tri — — šest — —

Sedem — —

Usmiljenka se je obrnila k meni, položila prst na ustnice in stopila za moj hrbet.

Na postelji je ležal kupček človeškega okostja z ostanki kužnega mesa.

Strah, groza, jeza in žalost — — vse se je vrtinčilo v moji duši.

Nisem mogel vzdržati.

Potegnil sem usmiljenko za rokav in jo vlekel s seboj na hodnik.

Ne vem, kako in kje sva hodila, ko sem se zdajci zavedel, da sedim v preprosti toda prijazni sobi, menda v zavodovi sprejemnici. Meni nasproti za

okroglo mizo usmiljenka s prekrizanimi rokama na prsih.

— Izvolite, je pokazala z očmi na čašo vode na mizi.

— Prekletstvo morale! je planilo iz mene. — Zločinski jazbec — Nesramna mrhovina — —

Sestra si je pokrila obraz in šepetaje izgovarjala božje ime.

— Bog je milostiv in usmiljen, se je tolažila. Tudi nje ni pozabil. Kmalu bo rešena.

Stisnil sem ustnice. Nisem hotel žaliti dobre, verne duše.

— Silno mi je žal, da sem zavlačeval svoj obisk, sem se pomiril. Nisem njen brat, niti sorodnik. Samo njen znanec.

Vaš zdravnik, moj prijatelj, mi je sporočil pred tedni njeno željo. Odlašal sem in zdaj je prepozno.

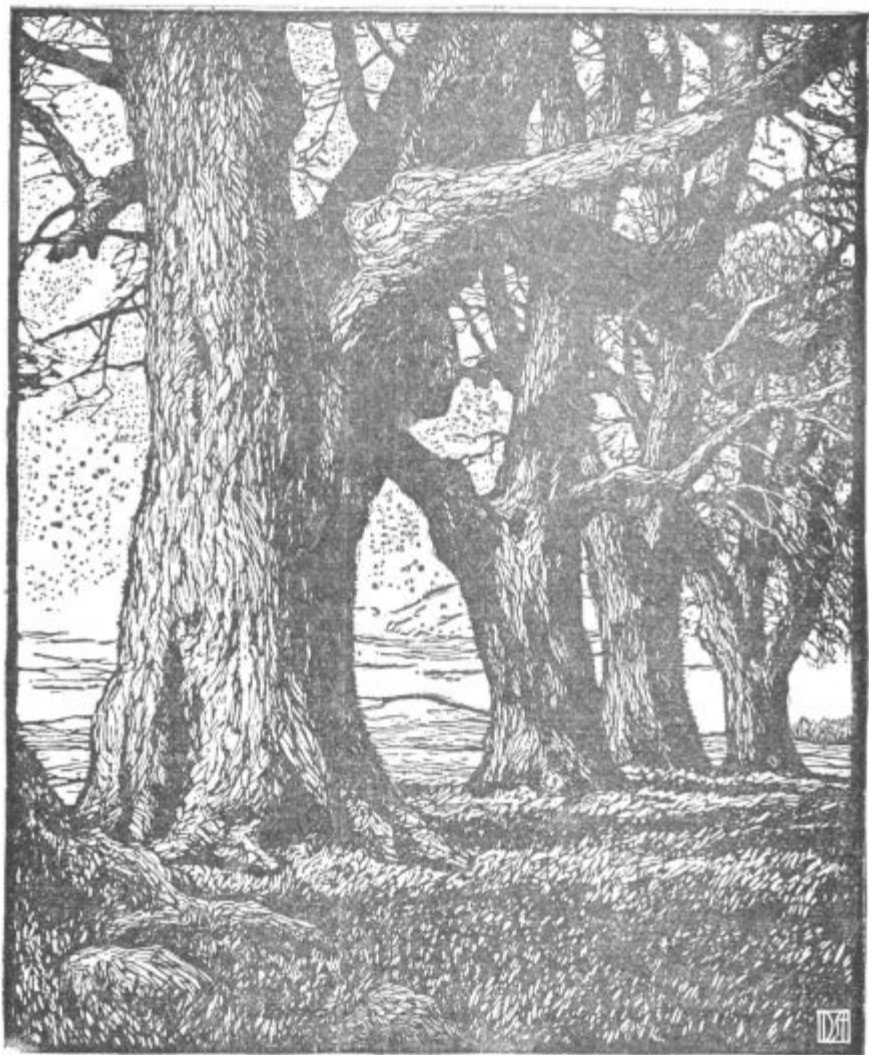
— Gospa je morala biti iz dobre hiše. Izobražena in lepa je morala biti. Po moji sodbi je vsega kriva smrt njenega moža, je govorila usmiljenka z glasom, ki je izdajal pristno sočutje.

— Da. Bila je iz dobre hiše, izobražena in lepa, toda njene nesreče ni kriva prostovoljna smrt njenega drugega moža!

— Prostovoljna smrt — — drugega moža? se je zdrznila sestra.

— Da. Ubogi njen otrok!

— Njen otrok? Tega ni omenila nikoli.

D. Staschus

— Ne mislim, da bo ubog po pomanjkanju. Ubog zaradi nesreče svoje matere! Pustila je njega in njegovega očeta, ker jo je bil presleparil s svojo ljubeznijo njen drugi mož, jo ukanil za srečo in zdravje, ki si ga je bil uničil z nesramnim življenjem, preden se je dotaknil njenega telesa.

— Nesrečnica!

— Zločinski jazbec je bil, nesramna mrhovina, ki se je sodila sama.

— Strašno!

— Da. To je prekletstvo morale ljudi, dedno zastrupljenih po duši in telesu —

Zunaj je sijalo pomladansko sonce. Lahen veter je pozibaval veje na drevesih pred oknom in motil tišino, ki je nastala v sobi.

Sestra je vstala in se opravičila z dolžnostjo. Tiho, nežno in mirno se je poslovila, kakor da se ni zgodilo nič. Samo v očeh ji je zablestela solza usmiljenja in gneva obenem.

DIVJI PARADIŽ

MARGITA MATCHES

N A D A L J E V A N J E

Med plemeni novogvinejskih divjakov je prestop mladeniča v moško dobo svečano dejanje, ki se praznuje z javnimi prireditvami. Sprejem med odrasle daje mladeniču neke pravice in odlike.

Množica se zbere. Dečka najprej operejo v reki ali potoku, aakar ga pestro pobarvajo. Nato ga odvedejo s spremstvom v plemensko posvetovalnico, kjer ga pričakujejo starešine plemena. Ti ga potem na ramenih odneso na kraj, kjer se ima vršiti povzdig v višjo kasto. Bobni besno ropočejo in pleme koraka med popevanjem okrog junaka, v notranjem krogu sami moški, v vnanjem pa same ženske. Nato se začne gostija, ki traja po več dni. Po končanih svečanstih pošljejo dečka v hišo odraslih mož, kjer ga ne sme dva meseca pogledati nobeno žensko bitje njegovega plemena. Po tej preizkušnji se fant vrne spet v družbo, spi v skupni koči odraslih mož, hrani se pa še vedno pri svojih starših.

Velik praznik za dečke in deklice je tudi počrnitev zob. Za to delo obstoja več načinov. Včasih vidite domačina, ki ima na mestu črnih krvavo rdeče zobe. Zobje dobivajo rdečo barvo, če domačini mnogo žvečijo rastlino, iz katere se pridobiva škrlatna barva. Črni z leskom ebenovine pa postanejo s pomočjo posebne vrste prsti.

Med Kolsi, posebno divjem plemenu Nove Britanije, se vrši svečanost počr-

nitve zob tedaj, ko postanejo obredniki odrasli. Predmeti, ki se pri tem uporabljajo, so taval, neke vrste žveplo vsebujoča prst in pa talis, izredno smrdeče listje. Oboje se zmeša in peče zavito v velikih listih. Mešanica je podobna kataranu. Ko se ohladi, se malo strdi, naker se raztegne v širini zob. Potem se položi s pomočjo kake trde trave na zgornjo in spodnjo vrsto zob. Domačin, ki je deležen tega polepšanja, ne more niti jesti niti govoriti tri dni. Taval se prilepi kot email ter se sveti kot polirana ebenovina. Vse tri dni je zaprt novinec na samotnem kraju in nobena ženska ga ne sme pogledati. Prav tako pa ne sme tudi on niti z enim samim pogledom ošvigniti ženske.

Nikdar nisem mogla odkriti vzroka prepovedi, da domačin ne sme izreči svojega imena ali imena svojih bližnjih sorodnikov. Če vprašal mladeniča po njegovem imenu, bo molčal, a njegov sosled bo odgovoril. Dokler ni dotična oseba mrtva ali se vsaj ni odselila daleč od svojega plemena, novogvinejski domačin ne bo izrekel njenega imena.

Nekoč sem vprašala svojega slugo: »Posomuli, kako ti je ime in zakaj nočeš nikdar povedati svojega imena?« Posomuli je bil zelo uslužen dečko, toda topot je rekel: »Ne vem, gospodična, to je stara navada.«

Plemenskih običajev na Novi Gvineji je mnogo. Razlikujejo se v podrobnostih od plemena do plemena. Iz naslednjega

opisa običajev enega izmed plemen se da sklepati, kako živi povprečen kanak na Novi Gvineji in na drugih otokih Melanezije.

Med neskončnimi gorskimi grebeni žive Kolsi. Le redko zaide k njim kak uradnik kolonialne oblasti, da ne bi popolnoma pozabili na oblast belega človeka. So majhen narod, razdeljen v več družin, ki govorijo od sosednjih plemen

di v tem toliko težav in neprijetnosti, da bi se rada otresla poroda. Umrljivost otrok je silno velika.

Med Kolsi pa ta odpor proti otrokom ni splošen. Nemara zato, ker je dobavljanje hrane razmeroma lahko. Ceremonije se začne, ko je otrok še na potu. Kadar je žena noseča, se opravi svečanost s petjem. Nato ji zgradi mož malo hišico ob oddelku za žene ali pa jo v

ČESANJE PRED LOVOM NA GLAVE

popolnoma različen jezik ter imajo tudi svoje posebne zakone. Goli trebušni malčki letajo okrog srečni in zadovoljni, kakor pač morejo biti otroci. Igrajo se z malimi loki in puščicami ter brajajo napihnjene svinjske mehurje. Pisano pomazane žene uživajo pri svojih možeh spoštovanje, kot ga redko najdemo pri divjaških plemenih Nove Gvineje. Stari možakarji se drže zelo važno. Vasi upravlja svet starcev. Žive v poligamiji. Pogosto se zgodi, da se mož oženi z dvema sestrama, da bo imel mir pri hiši.

Izumiranje domačinov na Novi Gvineji je gola resnica. Navadno se zdi nosečnost pri primitivnih plemenih zveza na z manjšimi bolečinami kot pri belem plemenu. Toda žena na Novi Gvineji vi-

tem oddelku ogradi od drugih. Kadar začuti mlada mati, da prihaja njen čas, ji strežejo vse starejše žene v vasi ter ji skušajo pomagati z masažo. Ves dogodek pa se skuša zakriti v tajnost. Ko je vse mimo, sledi novo popevanje, ki se ga udeleži vsa vas.

Seksualni zakon nove Gvineje je točno določen in se zelo strogo izvaja. Ne-zvestoba se smatra kot silno velik greh, s katerim je treba na licu mesta obračunati. Zakonu je pa že zadoščeno, če plača ljubavnik razžaljenemu možu znesek, ki presega prvotno vrednost žene. Če pa žalilec ne premore biserne matice in dovolj prašičev, tedaj se zadeva uredi neposredno med obema moškima.

Mož svojo ženo kupi. Kolsi cenijo lepo oblikovano in zdravo ženo na dva vatla nanizanih barvastih jagod, pojedino iz enega ali dveh prašičev in prgišča biserne matice. Prav toliko pa morajo prispevati tudi ženini starši za skupno pojedino, ki se je udeleži vsa vas.

Najmanjša stvar daje domačinu povod za praznovanje s petjem, pojedinami in obrednimi plesi. Pred vsem ljubijo petje in se često pripravljajo po cele tedne na prireditve. Tu pa tam se združi tudi po več prijateljskih rodov na skupno prepevanje. Za tako svečanost se dolgo z neizmerno potrpežljivostjo dolbejo, barvajo in krasijo mlaji, na katere obesijo velike čarovniške znake. Na dan privlečejo perjanice iz nojevih peres in rajčic, ki služijo kot okrasek le za najsvetanejšje prilike. Lica in telesa se tetovirajo, obrvi barvajo in oči obrobijo z ogljem. Oni, ki ne plešejo, stoje izven kroga plesalcev ter se derejo na ves glas, medtem ko jim plesalci izmučeni od napornih kretenj le hripavo odgovarjajo. Na posebnem častnem mestu so razstavljeni veliki bobni iz izdolbenih debel, po katerih tolčejo z dolgimi grčastimi palicami.

Plesalci vstopijo na veselični prostor iz različnih strani džungle ukrivljenih hrbtov in uklonjenih teles. Plazijo se v krogu, vihte sulice ali izrezljane okraske ter se pri tem vedno bolj primikajo sredini kroga. Nemirne noge dvigajo oblake prahu, zrak pa napolnjuje izredno močan smrad, ki ga izločajo poteči se kanaki. Hrup vedno bolj narašča, kretenje so bolj divje, razpoloženje zmerom bolj napeto. Slednjič razbesne čuvstva. Večkrat pa se tudi zgodi, da množica pozabi igro in veselica se konča z divjim pretepom.

Kolsov koledar razlikuje čas po lunah. Njih letni časi so razdeljeni v čas prosa, čas dozorevanja sladkornega trsa, čas trgatve banan. Leta jih ne brigajo, zato jih ne štejejo. Ne znajo šteti do dvajset, uporabljajo pa različne izraze za štetje raznih predmetov. Banane štejejo z drugimi izrazi, kokose z drugimi in tako dalje.

Mislim, da ni bolj žalujočega glasu na svetu, kot so zvoki bambusove flaute, ki jih izvabi Melanezijec. Ritem in melodija zadivita zapadnjaka.

D A L J E

ALI ŽE VESTE

da je oko ono čutilo, ki omogoča s pomočjo svetlobnih žarkov možganom zvezo z vnanjim svetom tudi na take razdalje, v katerih občutki s sluhom, okusom in tipom ne povzročajo nobenih čutnih vtisov?

da nastane oko pri zarodku (embriu) iz izbokline možganske klice in se vse do rojstva razvija v dragocen in nad vse kompliciran organ, da najboljšo po njem posneto fotografsko kamero ne moremo z njim niti približno primerjati?

da ima oko kakor fotografska kamera lečo in za svetlobo občutljivo ozadje, ki ga pa ni treba kakor pri fotografskem aparatu vedno menjati, marveč postaja s pomočjo svojstvene kakovosti tako zvane mrežnice kar sama vedno znova občutna za svetlobo?

da je ta mrežnica sestavljena iz najfinjših živčnih nitk in živčnih stanic, ki se končujejo v obliki približno 130 milijonov palčic in približno 7 milijonov čepov (zatičev) v tej mrežnici?

da imajo ti mrežnični čepi največjo občutljivost za svetlobo in zlasti za barve?

da prodirajo svetlobni žarki skozi kakor steklo na uri na sprednji strani očesa nasajeno in prozorno roženico v oko, se tam lenijo po roženici, po leči in po steklovini, se potem stikajo vsi na enem in istem mestu: očesnega ozadja in ustvarjajo tam

ostro, fotografski slično sliko?

da je leča s svojo mišično silo in s svojo elastičnostjo v stanu izpreminjati svojo obliko in s tem tudi svojo lomilno sposobnost za svetlobne žarke, kakor je pač po oddaljenosti predmeta to potrebno?

da je pri tako zvani kratkovidnosti očesno jabolko preveliko in postanejo slike zaradi tega premalo ostre, med tem ko izgubi pri daljnovidnosti oz. starostni kratkovidnosti leča svojo elastičnost in zaradi tega blizu ležečih slik prav tako ne more prikazati v svojem ozadju dovolj ostro?

da pospešuje premnogo gledanje od bližine (na primer čitanje) kratkovidnost, tako da je na gimnazijah približno 42% kratkovidnih dijakov?

da pa tudi z mnogim gledanjem in vajo oči in z izmenjavo med gledanjem v daljavo in bližino sposobnost gledanja (vid) lahko ohranimo in celo izboljšamo, kakor n. pr. pri sportu in igrah z žogo?

Po dr. W. Michaelisu —st—

FOTOSKULPTURA – FOTOGRAFIJA TREH DIMENZIJ

M

lad Japonec po imenu Izaō Morioka je izumil fotografski postopek, ki omogoča izdelavo kiparskih portretov s samimi mehaničnimi in fizikalno-kemičnimi procedurami. Prav tako, kakor so si ljudje do danes poklanjali dvodimenzionalne fotografije v spomin, jim bo v bodoče možno obdarovati se z bronastimi ali zlatimi tro-

tem času napravi filmska kamera 456 posnetkov na poldrug meter dolg in 10 cm širok filmski trak. Da je izumitelj dosegel to snemalno brzino, je moral notranji mehanizem kamere zgraditi po novem principu, ki deluje v glavnem tako, da potegne poseben bobnenček filmski trak v presledkih med posameznimi posnetki s 30kratno normalno brzino naprej, dočim se film med

Izumitelj Morioka pri retuširanju s parafinom napolnjene oblike, ki jo je dosegel po svojem trodimenzionalnem fotografskem postopku

dimenzionalnimi posnetki svojih obrazov. Za takšne posnetke pa jim ne bo več treba presedeti cele ure pri kakšnem kiparju, zadostovalo jim bo pozirati nekoliko sekund, a kar se tiče točnosti, bodo ti trodimenzionalni posnetki prav tako ustrezali naravi kakor vsaka običajna fotografija.

Morickov postopek je v bistvu tale:

Pred trdno nameščeno kinematografsko kamero z večjim formatom, nego smo ga vajeni, in z zelo svetlojakim objektivom sedi model na posebnem krožečem podstavku tako, da se v štirih do šestih sekundah zavrti enkrat okoli svoje navpične osi. Na njegov obraz pada v določenem kotu močan svetlobni žarek tako, da poudarja njegove konture med vrtenjem. V

osvetlitvi samo za kratek trenutek ustavi.

Osvetljeni film se nato na običajni način razvije, fiksira, izpere in posuši. Dobili smo negativni trak s 456 posnetki, ki jih sedaj prekopiramo oziroma povečamo ali zmanjšamo na pozitivni filmski trak. Za povečavo na naravno velikost potrebujemo n. pr. 6 m dolg in 40 cm širok filmski trak. Ko smo po običajnih postopkih dobili pozitiv, ga nalepimo na isto tako velik trak iz tankega aluminija, ki ga operater zaznamuje s tekočimi številkami za posamezne posnetke in potem izreže natančno po obrisih glave s fino mehanično žago. Tako izrezani obrisi se nato montirajo v pravilnih razdaljah okrog navpič-

ne osi v vrstnem redu posameznih števil, ki ustrezajo vrstnemu redu vseh 456 posnetkov. Sedaj imamo pred seboj trodimenzionalno obliko fotografirane glave, ki jo je treba v praznih presledkih med posameznimi aluminijastimi ploščicami samo še izpuniti z mavcem, parafinom ali podobno polnilno snovjo, izgladiti in na znani način izdelati v bronu ali drugem materialu.

Kakor vidimo, je ves postopek od začetka do konca zgolj mehaničen oziroma fizikalno-kemičen in dopušča izdelovalcu samo pri postavitvi modela oziroma pri

polnitvi z mavcem in izgladitvi mavčne oblike nekoliko tako zvane ustvarjalne svobode. Sedaj bomo tudi razumeli, zakaj se plastični portreti po Moriokovi metodi odlikujejo s tolikšno naravnostjo, da vzbuja občudovanje vseh portretirancev in drugih ljudi.

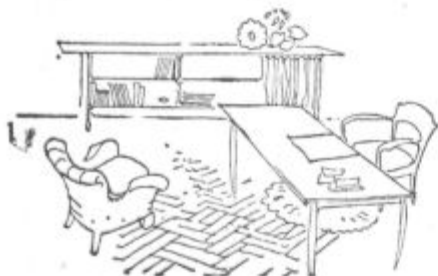
Na Japonskem se je že ustanovila družba, ki izkorišča Moriokov izum in ki ji predseduje izumitelj sam. Ta družba baje zelo dobro uspeva in ni dvoma, da bo svoje delovanje razširila tudi v inozemstvo.

jgk

Č L O V E K I N D O M

UCINKOVITOST BARV V STANOVANJU

Ko se bliža Velika noč, z njo pomlad, in se vsa narava odeva v novo obleko, se tudi človeka polašča želja po novi ali vsaj prenovljeni obleki. Gospodinje snažijo stanovanje temeljiteje kakor sicer. Kuhinjo je treba neizogibno prebeliti in marsikje tudi sobe kličejo po obnovi sten

in stropa. Čim posije sonce močnejše v naš dom, nam pokaže tudi vse razpoke v stenah, začrnel strop, posebno nad pečjo, in obledelo slikarstvo po stenah. Treba se je odločiti in poklicati pleskarja, posvetovati se z njim ter izbrati primerne vzorce in barve za novo slikarstvo. Marsikatera gospodinja se odloči za kak vzorec, ker ji je kot tak všeč, ne da bi premislila, če bo pristojala barva k njenemu pohištvu in zavesam. Toda nujno je, da vse to temeljito pretehta, preden se dokončno odloči. Če ima v spalnici črešnjevo, belo ali sploh svetlo lakirano pohištvo, ne sme nikoli izbrati take slikarije za stene, ki bi ne bila v prijetni harmoniji s pohištvom. Ozirati se mora pa tudi na vzorec slikarije. Za spalnico se podajo svetle barve, sveto-zeleno, blede-modra, zlato-žolta, blede-ružasta, pa tudi lila kakor cvetje španskega bezga. Nikoli za spalnico težkih temnih barv! Nikakih velikih vzorcev in arabesk. Stene naj bodo popolnoma gladke ali rahlo niansirane v isti toda temnejši ali svetlejši barvi, kakor je podlaga (temeljni ton). Rob sten pod stropom 25 do 30 cm od stropa v istem tonu, toda temnejšem kakor polje sten. Lepše je tudi, da so stene poslikane prav

do poda brez pasu, ki mu pleskarji pravijo »zokele«. Tisti široki enobarvni pas od poda navzgor vpliva, da se vidi soba nižja, ima pa še to napako, ker je enobarven in temnejši od sten, da se vsaka praska in madež takoj pozna na njem.

Za obednico smemo izbrati temnejšo slikarstvo, bodisi v zelenem, rdečem ali zlatorumenem tonu, pač take barve, ki se prilaga barvi pohištva. Gladke stene z diskretno niansiranimi navpičnimi progami ali drugim medlo označenim vzorcem ali škropljenjem učinkujejo mirno in ostanejo delj časa moderne. Tako slikane sobe so pa tudi mnogo elegantnejše, kakor če bi bile slikane z močnimi živimi barvami, preprežene z raznovrstnimi nedoločnimi vijugami, velikimi živahnimi cvetovi ali kakršnimikoli drugimi figurami. Pred vsem poudarimo, da je z diskretnimi barvami možno doseči večji efekt in trajnost, ker se pohištvo lepše odraža od sten. Vzorcaste stene vplivajo nemirno, pravimo, da kričijo.

Ni lahko, kadar pustimo prepleskati sobe, da bi zadeli pravi ton te ali one barve, ki bi tvorila harmonično, elegantno celoto z opremo. Toda čim medlejše barve in čim enostavnejši vzorec izberemo, tembolj gotovo bomo zadeli pravo.

Kar velja o barvi stenske slikarije, velja tudi o zavesah na oknih in preprogah. Toda o tem imamo že tako bogato izbero modernih predlog in vzorcev, da mora biti človek brezupno nesodoben v svojem okusu, da bi ne zadel pravega, medtem ko smo s stensko slikarjo mnogo bolj v zadregi pri izbiranju, ker je vzorec na pa-

pirju, ki nam ga predloži pleskar, precej drugačen, kakor potem izdelana stena. Hipno so pač moderne popolnoma gladke stene. Izognimo se premračnim in težkim barvam, pastelni toni so vsekako najboljši in najprijetnejši za oko.

Za podvig barvitosti in živahnosti v našem stanovanju v posameznih prostorih pa uporabljajmo raje lepe stenske slike, pestrobarvne blazinice, zelenolistne rastline in cvetličje ter pisano keramiko. —u

LİKALNIKI NA PLIN

Današnji likalniki na plin ustrezajo vsem glavnim zahtevam, ki se stavljajo nanje v gospodinjstvu, in sicer v obeh glavnih oblikah: kot likalniki s prekinjeno in trajno kurjavo. Plinski likalnik dela čisto, naglo, zanesljivo in ceneno.

Čisti plamen z zelenim jedrom in nape-tim vijoličastim ovojem, ki služi za segrevanje železa, gori brez saj in prahu. Je to tako zvan »modri plamen«, ki se doseže na ta način, da se plin pred zgorevanjem temeljito pomeša z zrakom. Plamen liže v notranjosti likalnika zlasti gladilno ploškev, ki je opremljena z grelnim rebrov-jem. Toplota plamena se na ta način kar najbolj izkorišča, tako da je likanje ce-neno, hkrati pa je segrevanje likalnika do skrajnosti čisto.

Posebno so plinski likalniki priljubljeni pri gospodinjstvih zaradi tega, ker se naglo segrejejo in ker se da njih temperatura v širokih mejah poljubno regulirati z uravnavanjem dotoka plina, kakor pač zahteva narava tkanin in nujnost posla. Temperatura je sicer po vsej gladilni plošvi zado-sti enakomerna, vendar pa je dobro, da se tako zvan votli likalnik potem, ko se vzamejo z ogrevalnika, puste nekaj trenutkov, da se toplota s tistih točk, ki so bile ravn-o v dotiki s plamenom, nekoliko razteče. Tudi pri likalnikih, ki se trajno kurijo, ni pametno plamenov preveč privijati, da se železo krajevno preveč ne razbali. Nevar-no je pa tole pri likalnikih s tenkimi osten-ki, torej pri lahkih železih, ki so sicer zelo priročni, toda utrudljivi, ker se morajo med likanjem venomer pritiskati na podlogo. Še najbolj so se obnesli v gospodinjstvu 3 do 3,5 kg teški likalniki.

Za likalnike s prekinjenim segrevanjem ali za votle likalnike so potrebni posebni segrevalni podstavki. Likalnik mora stati tako dolgo na podstavku da se segreje na primerne temperaturo. Gospodinja pozna, da je likalnik takrat zadosti vroč, kadar zacvrči, če se ga dotakne z vlažnim pr-stom.

Segrevalni podstavki za likalnike imajo ali lastno plinsko napeljavo, ali pa se — zlasti v novešem času — dobavljajo kot posebni gorilniki, ki se privijejo namestu običajnega gorilnika na plinskem štečl-niku ali rešoču. Plamen je najboljše le toliko priviti, da suklja ravno še iz obeh pro-dušnih odprtín na vrhnji strani likalnika.

Močnejši plamen pomeni samo potrato plina, ker se železo nič prej ne segreje. Na segrevalcu s porabo 300 l plina na uro, se segreje normalen likalnik v desetih mi-nutah, porabi pa se največ 50 l plina.

Kjer je treba neprestano likati, sta po-trebni dve železi, ki jih je treba v tem pri-meru pogosto menjavati, da se dosežejo bolj enakomerne temperature.

Za likalnik s trajnim segrevanjem je po-treben poseben plinski vod po elastični ko-vinski ali gumijevi cevi, ki mora biti pri-merno obešena, da gospodinja ne moti pri likanju. Na likalniku in na glavnem plin-skem vodju mora biti pritrjena z gumija-stimi spojkami, ki dovolj tesno sede, da ne more uhajati plin. Zmerom je treba paziti na to, da se pipa plinske cevi takoj zapre, čim se preneha likati.

Likalniki s trajno notranjo kurjavo so glede porabe plina bolj ekonomični od votlih želez. Viličasti gorilec, pri katerem uha-ja zmes plina in zraka skozi večje število prav drobnih luknjic, segreje li-kalnik že v štirih ali petih minutah na pri-merno temperaturo, za kar se porabi 15 do 20 l plina. Ko je likalnik dovolj segret, se dotok plina z regulirnim vijakom tako zmanjša, da železo ravno še drži prvotno temperaturo. Na ta način se porabi na uro kvečjemu še 200 l plina.

Nekateri novi likalniki imajo po dve gla-dilni plošvi, ki se s posebnim vzvodcem obračata, tako da se zapovrstjo lika z eno in drugo Zgornja plošča je nad plame-nom, dokler se lika s spodnjo in obrat-no. Obračata se plošvi navadno vsake štiri minute. Pri tej vrsti likalnikov se prvič vzdržuje prav enakomerna tempe-ratura, drugič pa material, zlasti gorilniki in plinska cev mnogo manj trpe.

Likalniki na trajno segrevanje so bolj ekonomični glede porabe plina in omogo-čajo neprestano likanje z enim samim že-lezom. Edina neprijetnost je pri njih plin-ska cev, ki utesne ovirati gospodinjco. Li-kalniki s prekinjenim segrevanjem, ki po-trebneje posebne segrevalne podstavke, pa porabijo nekoliko več plina, z njimi se da likati samo v presledkih, ko se železo na podstavku spet dovolj segreje. Imajo pa prednost, da se ne vlačí za njimi plin-ska cev. To so vse glavne karakteristike plinskih likalnikov, ki jih mora gospodi-nja upoštevati po lastnem preudarku.

tnj

NEKAJ ZA VSE

Pri zlatenici pade število utripov od nor-malnih 72 v minuti na 40. To je v zvezi s prehodom nekaj soli v kri.

✱

Človeško črevesje ima skupno dolžino 1194 cm maksimalno, 507 cm minimalno.

✱

Kri zamorca ob ravniku ni niti za dese-tinko stopinje toplejša od krvi Eskima na ledenem severu.

LEPO OBNAŠANJE

Ne bodi prekratek!

Ce nisi dobro razumel, kaj je kdo rekel, ga vljudno prosí, naj ponovi. Toda zmerom z besedami: »Kako ste rekli, prosim?« Ali: »Kaj pravite, prosim?« Nikdar pa ne smeš reči kratko: »Kaj?«

NASA PROPAGANDA

Kot gost prof. Tesnière, ki je bil pred leti na naši univerzi, sem si ogledoval slovansko knjižnico strasbourškega vseučilišča. Vsi Slovani so lepo zastopani. »Ko sem bil lani na Ruskem,« veli naš prijatelj, »so me kar obsipali s knjižnimi darovi. Tudi na Bolgarskem so se sijajno odrezali.« — »Kako pa da imate samo šest slovenskih del?« — »Pisaril sem raznim založnikom in na druga pristojna mesta, pa zaman.« — Pa pravimo, da Ljubljana ni na Balkanu!

UČINKOVIT PROTISTRUP

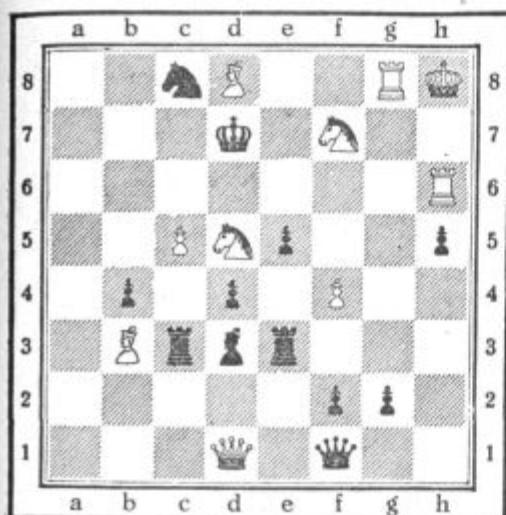
Znanstveniki so odkrili, da se kot protisredstvo pri zastrupljenju z ogljikovim monoksidom in pručko kislino izvrstno obnese natrijev tetratronat. Uspešnost te natrijeve soli so že praktično preskusili na kuncih. Od treh miligramov pruske kisline na kilogram žive teže, živalca že zanesljivo pogine. Ako se pa kuncu poprej vbrizga samo kuhični centimeter omenjene natrijeve soli, pa prenese tudi trikratno množino strupa. To protisredstvo bo nemara igralo nekoč še veliko vlogo pri zastrupitvah s plini.

ZA MISLEČE GLAVE

PROBLEM 61

Prva nagrada »El Escaco a Catalunya«

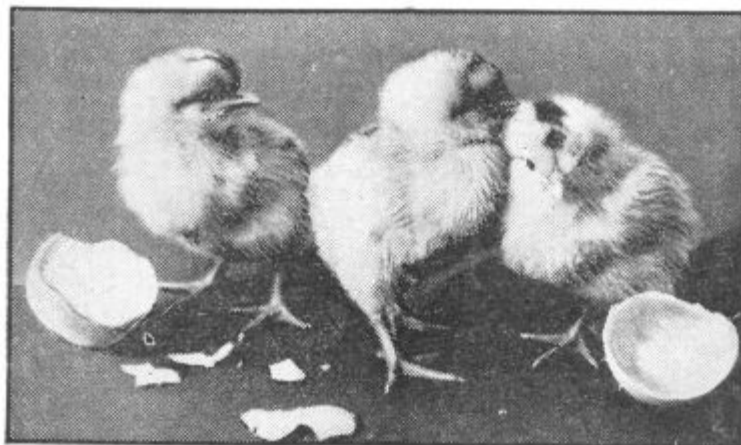
Mat v dveh potezah

Rešitev problema 59

1. Ld3—c2, Te7—d7 (a) 2. Le3—f4+!
1... Te7—e6 (b) Sd4—c6+
1... Tg5—f5 (c) Sd4—f3+

Rešitev problema 60

1. Sh3—g1, a5—a4, 2. Kh3, a3 3. Kh4,
a2, 4. h2—h3! Zanimiva pat-igra z zaprtim konjičkom.

97

Čudna operacija

Če medsebojno pomnožimo dve števili, med katerima je eno za 3, drugo za 4 večje od vsakega poljubnega števila, nato produkt početvorimo, prištejemo 1, potegnemo kvadratni koren iz rezultata in odštejemo od njega podvojeno izbrano število, nam ostane vedno 7. Kako to?

98

Štiri osebe v različnih položajih

Koliko različnih vrstnih redov lahko vzamejo 4 osebe?

Rešitev k št. 94

(Belo in črno polje)

Označimo niklaste novce z N in srebrence s S. Dobili bomo naslednje poteze: 2 S na črno, 1 S na belo, 2 S na črno, 1 S na belo, 2 N na črno, 1 N in 1 S na belo, 2 N na črno, 1 S na belo, 2 S na črno, 1 S na belo in 2 S na črno.

Rešitev k št. 95

(Kokošji farmar)

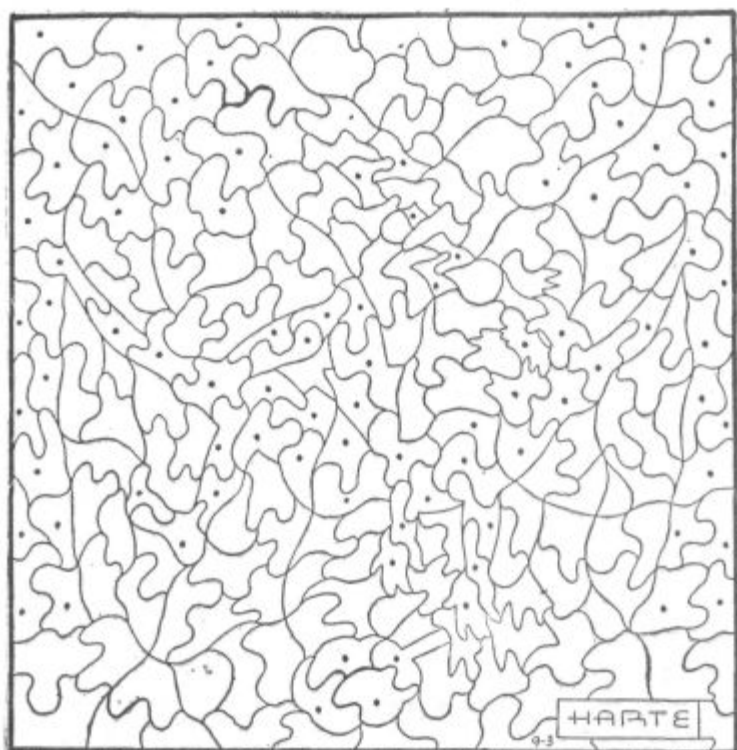
Če označimo število s $100x + 10y + z$, je vsota vseh dvoštevilčnih kombinacij enaka $22(x + y + z)$. Ker je to dvakrat toliko, kolikor znaša zgornje število, dobimo $89x = y + 10z$. Tedaj more biti $x = 1$, če morata biti y in z manjša nego 10, torej $y + 10z = 89$, torej $z = 8$, $y = 9$. Število, ki ga iščemo je 198.

Rešitev k št. 96

(Igra s kartami)

Srednji šop povečamo najprvo na $x + 2a$; na obeh stranskih šopih ostane $x - a$ kart. Če odštejemo to število od prvega, ostane $3a$.

RISARSKA UGANKA

POMLADNI SEN

Ni vam treba rezati očrtanih delcev. Vzemite svinčnik in zamažite prostorčke označene s pikami. Ko ste izčrtali vse prostorčke, dobite sliko. Poskušajte in če vam je uspelo, uganite, kaj ste narisali. Rešitev dobite prihodnjič

REŠITEV RISARSKE UGANKE
V ZADNJI ŠTEVILKI:

»NISEM ANGEL«

ANEKDOTE

Kratka oporoka

Rabelais je zapustil oporoko, ki je gotovo najbolj kratka, jedrnata in odkritosrčna.

Račune s svetom je sklenil kar brez olepšavanja:

— Nič nimam razen mnogo dolgov; kar bo ostalo, naj dobijo reveži.

Otroku je treba dati ime

Ko se je slovitemu angleškemu pesniku Alfredu Tennysonu (1809—1892) rodil sin, je vprašal ponosni oče prijatelja, zgodovinarja Henryja Hallama, ali bi mu smel po njem dati ime Henryja.

— Ali bi ne bilo bolje Alfred, je menil skromni Hallam.

— O tem sem že razmišljal, je pojasnil Tennyson, toda kaj bom počel, če zraste mladi v osla.